

DE LA JOIA

JOSEP TORNÉ

En ocasió del traspàs del nostre amic i col·laborador de la revista, a tall de petit homenatge, publiquem aquest article sobre la Joia, que fou la primera de les seves col·laboracions a Recerca 4 (1994).

“.. La joia és el resultat d'una comunió humano-divina, i tendeix a una comunió més i més universal. Mai no podria tancar el qui la tasta en una actitud de replegament sobre ell mateix. Procura al cor una apertura catòlica al món dels homes i, alhora, l'esperona amb la nostàlgia dels béns eterns...”

*Pau VI,
Gaudete in Domino, IV*

I. Recerca

El lloc privilegiat de l'encontre amb la joia és la seva mateixa recerca: *En la recerca trobareu*. Aquesta afirmació inicial és força inversemblant, però de fet acabem aprenent que només aconseguim la joia, quan, renunciant a empresonar-la, no abandonem l'encaix d'una plenitud impossible en aquest món (C.S. Lewis, *Surpris par la joie*, Paris 1955, 26-27).

La recerca és el lloc de l'encontre, molt més que l'apropiació; perquè, obstinats a posseir la joia com un objecte lliurat al nostre albir, n'ofeguem la dimensió transcendent, en lloc d'acceptar la impossibilitat de sotmetre'ns-la.

Realitat transcendent, divina, la joia s'esmuny entre els dits que la volen aferrar i, en el temps, mai no serà assolida plenament ni segura. Fugissera i efímera, tan sols en fem un tast limitat i precari, a manera de penyora, que esdevé saborosa i estimulant promesa.

La presència en les nostres vides d'aquesta joia irreductible només s'escau

havent renunciat a capturar-la i dominar-la. I sobretot des d'una diligent disposició a peregrinar (He 11, 9-10 i 1Pe 2, 11) cercant-la tenaçment: *Mentre vivim, ens cal buscar sempre* (Sant Anselm, *Proslogion*, XIV).

Buscar sense cedir a la lassitud, entestats a no resignar-nos amb el seu rastre, volent-ne sempre més (P. La Tour Du Pin, *La Quête de Joie*, Paris 1967, 38-40); però aprenent de fruir més i més de les senzilles alegries quotidianes: *El primer esguard per la finestra al matí. El vell llibre retrobat. Ros-tres plens d'entusiasme. Neu, el canvi de les estacions. El diari. El gos. La dialèctica. Dutxar-se, nedar. Música antiga. Sabates còmodes. Comprendre. Música nova. Escriure, plantar. Viatjar. Cantar. Ser amable* (B. Brecht, *Plaers, Dels poemes espar-sos*, trad. F. Formosa, Barcelona 1974).

Aquestes alegries menors ens fan més capaços i també més anhelants de la plenitud d'una joia autèntica.

Recapitulant: *L'encontre de la joia és la seva mateixa recerca. No es tracta de cercar d'una banda i d'una altra trobar, ans de desitjar aconseguir el botí i alhora cercar-lo* (Sant Gregori De Nissa, *In Eccle.*, VII, 6).

II. Marrades

Caminant a la recerca de la joia no és estrany fer marrades. Ens enganyen pistes falses i, esgarriats, seguim senderes que ens allunyen del terme. Més encara, aquests camins equivocats solen portar-nos a l'abandonament de la recerca, com en viatges sense retorn: *Suposem*

l'enganyosa conquesta d'un espectre de joia, fonamentat només sobre elements limitats i passibles (Sant Agustí, *Confessions*, X, 6, 9).

No és difícil que marxem foraviats, si ens enlluernen les riqueses. En aparença proporcionen la clau de la felicitat: més nivell de vida, més confort, més possessions..., ens permeten major benestar i més llibertat individual, i per això mateix sembla que haurien de *causar* una vida més joiosa.

Aquesta orientació *mercantil*, mesquina com és, mai no podrà conèixer la joia de debò (Ct 8, 7). Tan sols pot dur a una imparable progressió de la cobejança de diner i de poder, on cada nova adquisició incrementa la insatisfacció i el tedi.

Ja en un altre pla, tampoc no és infreqüent que confonguem la joia amb un mer estat anímic. Ni que, per tant, ens esforcem a suscitar en nosaltres un seguit d'emocions i sentiments per a vibrar d'eufòria (C.S. Lewis, *op. cit.*, 161-204, distingeix subtilment joia i plaer).

Tot i que ens hem apartat del materialisme groller, en aquest cas també vinculem l'experiència de la joia a quelcom tan inconsistent i làbil com el nostre propi ànim. La trivialitat de la radiant alegria aconseguida així és inseparable d'un perill permanent de desànim i de l'atuïment psíquic que sol seguir les etapes d'excitació provocada (Joan Cassià, *Conlationes*, IV, 2-5).

A la fi, en una esfera pròpiament espiritual ens podem perdre pel més paorós carreró sense sortida; pel miratge de la fruïció de la joia, emanada de la magnificació d'un mateix, de l'augment de la pròpia glòria i prestigi. Orgull, autosuficiència, "ubris" tràgica, que acaba abocant-nos coherentment a un desesperat ateisme i a la deshumanització, al sarcasme amarg i autodestructor (F. Nietzsche, *Més enllà del bé i del mal*, 284).

Sovint aquesta impietosa egolatria adopta una disfressa cristiana. (¿Com no

denunciar tanta religiositat farisaica, tants escandalosos exemples d'ateisme pràctic?) Però la duresa de cor i la desesperació no paren de créixer sota les superbes imatges de solidesa individual, de *virtut*, de bonhomia...

III. Camins

És una bona paradoxa que els camins de la joia ens siguin menys versemblants i molt més abruptes, que les atraients desviacions.

Hom suposa que experiències com el sofriment, la tristesa o la humiliació són incompatibles amb la joia. Manifesta una considerable acuitat intel·lectual el qui adverteix que el goig admet certa barreja de tristor (Sant Tomàs d'Aquino, *S. Th.* II^a II^a, 38), cosa que la vida humana confirma amb amplitud (Jn 16, 21).

En realitat ni la privació dels béns temporals (*Fioretti*, 8; cf. Jacint Duran, *La veritable alegria segons sant Francesc*, Facultat de Teologia - Ed. Herder, Barcelona 1990), ni una fonda melangia (J. Sales, *Viatge d'un moribund*, Barcelona 1952), ni la lacerant consciència de fracàs (A. March, *Cant espiritual*) són tan adverses a la joia com l'avorriment del consum, la frivolitat sentimental o el cinisme desmenjat i frustrant.

Pobresa, melangia i humilitat no només poden coexistir amb la joia, sinó que en són *viae sacrae*. Camins estrets i exigents, esperonen el desig del Bé *semper maior* i no permeten la nostra instal·lació en elements de segon ordre. Com que obliguen a mirar l'horitzó sempre obert, palesen la necessitat de no deixar mai la recerca empresa (Sant Gregori de Nissa, *In Cant.*, XII).

Saber-nos indigents (materialment, psíquica o espiritual) ens pot convertir en arborats captaires que, defugint l'absurditat d'un univers clos, només s'acontentin amb l'etern. Quan les Benaurances proclamen felïços els qui sofreixen alguna mancança potser ho fan en aquest sentit (Rm 14, 17).

IV. Guiatge

Per no perdre el bon camí els buscadors disposen d'un guiatge segur. L'abnegació és la brúixola que sempre orienta envers la joia (Mt 16, 25; Mc 8, 35; Lc 9, 24; Jn 12, 25). O bé, si cal dir-ho positivament, l'amor-caritat.

Els pelegrins anem caminant, i el nostre viure és un anar-nos fent encara. Si reconeixem en la persona humana *una criatura excelsa, capaç de la majestat divina* (Sant Bernat de Claravall, *Sermo in Ps. XC*), aleshores el sentit del temps és l'avenç en

un indispensable eixamplament del nostre ésser a fi d'esdevenir vasos d'elecció en què la Gràcia pugui vessar-se a bell doll.

L'abnegació és instrument eficaç d'aquesta capacitació, perquè ens despulla en vistes al re-vestiment de l'Amor; fa lloc al do de l'Esperit Sant que és alegria inextingible. La negació de nosaltres mateixos ens allibera de *l'amor mei*, que empresona en la tristesa del pecat i ens fa orbs i sords a la Veritat, la Bondat i la Bellesa, és a dir, a l'Altre, i els altres.

L'oblit de mi mateix (seguint l'entranyable i terrible exemple de Jesucrist segons Fl 2, 8-11 o 1Pe 2, 21-25) em descentra del meu inflat *petit-jo* i, des d'un ben entès *menys-preu de mi mateix* m'obre de més en més a l'admiració, la gratitud, la compassió, la lloança...

Únicament quan accepto guaitar al defora i ja no em vull erigir en infatuat melic del món, aleshores sóc al lliard de la perfecta alegria.

La pietat i l'adoració, potser molt més que qualsevol altra cosa, disposen al goig d'una manera excel·lent. Així la recerca de joia es revela en el fons recerca religiosa. Res tan exultant com entonar:

"... No ens doneu a nosaltres la glòria, no ens la doneu, Senyor; doneu-la al vostre Nom, perquè Vós sou fidel en l'Amor..!" (Sl 113b, 1).

I, reciprocament, res com el coneixement de l'esplendor meravellós de Déu no pot fonamentar l'oblit de l'amor propi i reforçar la nostra obertura a la immensitat del goig. El Déu revelat, en la seva condescendència ens obre els ulls a una saborosíssima *lectura* de l'ésser del món, de les coses, de l'home (Ramon Llull comença el *Llibre de Contemplació* amb una *distinció De alegre*). Com que és Déu i no pas l'home el *seny* i la *mesura de totes les coses*, el cristià no tem minvar, i fins i tot, fer morir l'home vell, per renéixer en el Baptisme a la nova vida: participació victoriosa de l'entusiasme pasqual pel poder de la Creu.

V. Do

Havent-se manifestat Déu com el donador de tot bé, també acabem comprenent la joia com el misteri d'un do.

En aquest cas, l'obstinat encaç d'una realitat que mai no aconseguirem fermar ja no està condemnat a ser un neguit esgotador i quimèric, tal com de vegades sembla. ¿Per què peregrinar, delir-se, sacrificar-se per aspres senderes, si no hi hagués possibilitat de reeixir, de culminar els afanys, d'experimentar la joia? ¿Com conquerir-la, si de debò és certa la seva transcendència?

La recerca no és una *passió inútil*, sinó una preparació idònia per acollir l'inimaginable Do (Is 64, 3; 1Co 2, 9). Que diàfan des d'aquí el simbolisme de les aventures cavalleresques! Que suggestiva i purificadora la recerca del Graal!

És clar que a la fi no aconseguim el do arrabassant-lo, el malmetriem; ans rebent-lo de l'Únic que ens el pot donar, i ho fa ben de grat.

Descobrim la font de la joia en el si del misteri de la salvació (que és economia, *sacra dispensatio*), en l'àmbit de la Gràcia. I així no ens arriba pas arbitràriament, ni la podem rebre des de la passivitat (P. Laín Entralgo assenyala molt bé la diferència *Entre la espera y la esperanza*); sinó a l'interior del diàleg amb Déu.

Quin estremiment de goig quan m'adono que el qui jo cerco, ja em buscava; que el qui estimo, m'estimava d'abans i truca a la meva porta! (Ap 3, 20).

VI. Arrels

Els captaires de joia en descobreixen l'arrel vivificant en la fe de l'Església: *És la presència de l'Etern la font de la meva joia* (J.H. Newman, *Parochial Sermons* V, 69).

Confiant amb fermesa en l'indefectible Amor del Pare, que se'ns manifesta per Jesucrist i ens habita i ens és donat en l'Esperit Sant, superem l'ansietat de con-

vertir en verificació cada tast d'alegria, podem suportar-ne l'enfosquiment subjectiu (la *noche oscura* de Sant Joan de la Creu) i gaudir-ne amb serena sobrietat.

Mentre ens encaminem vers Jerusalem, on Déu és claror sense ombres, plens de fe en la seva esplendent realitat, *quan passem per valls eixutes, ens són com un oasi beneït amb les pluges primerenques* (Sl 83, 7).

La plàcida endurança més enllà i més endins de les contingències (prosperitat material, sentiment de benestar, autosatisfacció) arrela en el sòlid terreny del Misteri de Déu: *la joia vana en el Nou Testament és englobada per la joia de l'existència rescatada en Déu* (H.U. von Balthasar, *La pregària contemplativa*, Barcelona 1962, 275).

La nostra tasca és a no ser negligents, ans a conèixer i a estimar de més en més la immensitat d'aquest Amor, que mai no

sabrem sondejar en tota la seva profunditat, amplada i llargària (Ef 3, 14-19).

L'estudi de la Sagrada Escripura i la celebració de la Litúrgia eclesial són accessos eminents al docte estupor davant la bona notícia del Regne, operant enmig nostre. ¿Com no anar de meravella en meravella (Ramon Llull, *Felix*, c. 95), quan l'univers i les persones se'ns descobreixen transfigurats per la llum del Crist, triomfant sobre la fosca del pecat i de la mort?

Tot i tots apareix amb una nova vida. No és, doncs, simple tret ornamental, que al Nou Testament la joia (*jara, agalliasis*) sempre sigui signe de la realització i de l'acolliment del Regne de Déu.

Tampoc no és merament anecdòtic que sigui música delicadíssima en el fons de les vides dels sants i dels fidels. Que impensat, però que revelador trobar l'explosió *Joie* al memorial que B. Pascal, tan poc rialler, duia cosit al folre del gec.

En efecte, cap motiu tan pregon i tan ferm de joia, com saber-nos, amb tota la humanitat, objecte de la tendresa de Déu, i cridats a participar de la seva Glòria. (*Letizia* és un mot central al Paradís del Dante).

VII. Fruits

L'experiència de la joia no s'ha de desvincular del conjunt d'elements que la circumden. Són tots els que configuren la vida nova del cristià (Rm 14, 17). Dos fruits, amb tot, hi semblen molt íntimament vinculats:

D'una banda la pacífica llibertat del qui ja no depèn de res que li pugui ser llevat, i, per tant, ha pogut bandejar la por i la subtil temptació d'opiar-se amb enganys. Sobirana llibertat del qui avança tranquil, amb el cor eixamplat.

Per una altra part la magnanimitat del qui, curull per dins, no s'ha d'aferrar a res, perquè posseeix un bé, que creix

més com més és ofert i difós. Grandesa d'esperit de l'oblidatís de si mateix, que esguarda el rostre de l'altre sense endurir la mirada ni el cor.

Aquests dos fruits ens permeten copsar la pregona relació de la joia amb l'Amor (Sant Tomàs d'Aquino, *S. Th.*, II^a II, 28-30). I és que el do de l'alegria espiritual s'ordena a una més gran facilitat i delectació d'estimar, amb tota la densitat de compromès sacrifici, que el mot evoca:

Estimar no és fer l'amor, ni divertir-se, ni passar-ho bé. Estimar és un llarg camí que comença amb la simplicitat, la gratuïtat i la joia de viure. I en el fet que no et cansis mai de retrobar la poesia al tombant més aspre del camí (Raimon Gali, *Els camins de l'estimar*, Igualada 1981, 40). Estimar és prendre part a la Vida benaurada de Déu, és endinsar-se en la festa i el joc de la Trinitat.

En les espurnes de joia, que travessen la nostra vida, hauríem de percebre una invitació permanent al convit sagrat. Elles ens duen notícia i rastre d'un paradís que mai no ens hauríem de resignar d'haver perdut.

Altres articles de Josep Torné Cubells:

–*Notes sobre la pregària cristiana*, Recerca 8, Barcelona 1995, p. 6-40.

–*La mirada del Crist*, Recerca 27, Barcelona 2000, p. 5-9.

–*Els ancians no es volen imposar*, Recerca 39, Barcelona 2006, p. 9-32.

–*Les sentències dels Pares del Desert*, Recerca 53, Barcelona 2012, p. 1-20.

–*Maria, pobresa, acolliment, servei*, Catalunya Franciscana 238, Barcelona 2011, p. 95-101.

–*Els apotegmes dels Pares del Desert*, introducció i notes, Clàssics del Cristianisme 87, Barcelona 2001.

–*Actes dels màrtirs*, introducció i notes, Clàssics del Cristianisme 25, Barcelona 1991.

–*Boeci, opuscles teològics. Cassiodor, sobre l'ànima. Comentari als salms graduals, introducció i notes*, Clàssics del Cristianisme 66, Barcelona 1997.

–A la Revista Catalana de Teologia 45/2, 617-622 (2020) ha sortit una ressenya sobre la vida i el pensament de Josep Torné a càrrec de Llorenç Sagalés.